

שחיקה בקרב ספרנים בספריות אקדמאיות בישראל: היקף, רמה וסיבות/

אודליה שטרן

תקציר:

1. מטרת

מטרת המחקר היתה לבדוק את רמת השחיקה בקרב ספרנים באוניברסיטאות בארץ. המחקר ניסה לברר האם קיימת שחיקה בקרב ספרנים, מה הגורמים ומה ההיקף של השחיקה, והאם קיימים הבדלים בהיקף השחיקה בין האוניברסיטאות.

2. השערות

ההשערות העיקריות היו כי לגורמים הבאים יש קשר ישר (חיובי) עם רמת השחיקה :

1. ותק של הספרן

2. סטטוס מקצועי נמוך שלו

3. יחסים לא תקינים בין צוות הספרנים

4. היקף היעדרות של הספרן מהעבודה

5. היקף ההתרחשות של תקלות טכניות

6. שיעור העבודות הלא מקצועיות המוטלות על הספרן

7. חשיפה של הספרן לכמות גדולה מדי של מידע

לעומת זאת, לגורמים הבאים יש קשר הפוך (שלילי) עם רמת השחיקה :

1. היקף של משובים חיוביים מקהל המשתמשים בספריה

2. סטטוס מקצועי גבוה של הספרן

3. יחסי צוות תקינים

4. רמת השכלה גבוהה של הספרן

5. מידת הגיוון שקיים בעבודתו של הספרן

השערות נוספות היו : אין הבדלים משמעותיים בין גברים לנשים

קיימים הבדלים בהיקף השחיקה בין האוניברסיטאות.

3. מתודולוגיה

השאלונים התבססו על מדידת רמת השחיקה ע"י סולם MBI (מסלאך וג'קסון 1981). דרגות השחיקה נעו בין 0-7, כאשר 0 זה לא רלוונטי, 1 מייצג שחיקה נמוכה ו-7 מייצג שחיקה גבוהה.

המדגם כלל ספרנים העובדים בחמש אוניברסיטאות : בר-אילן, תל-אביב, חיפה, בן-גוריון והאוניברסיטה העברית בירושלים.
שאלונים חולקו באקראי בין הספרנים בספריות המרכזיות והפקולטיביות. כותר השאלון היה "עבודת הספרן/ית ותחושותיו/ה".
השאלונים האנונימיים הופצו במהלך חודש מרץ 1998. 218 שאלונים מלאים הוחזרו במעטפות סגורות. (שעור החזר של 87.2%).

ממצאים עיקריים

קיימת שחיקה ברמה נמוכה עד בינונית (לפי סולם MBI, בין 1-4) בקרב ספרנים באוניברסיטאות בישראל.
ע"פ המחקר, 73% מבין המשתתפים במדגם היו בגילאים בין 41-60. הספרנים הצעירים שהשתתפו במידגם מרגישים מתוסכלים ולא ממומשים.
השינויים הטכנולוגיים המהירים הינם גורם שחיקה משני, בד"כ הם נתפסים באור חיובי ומאתגר.
קיימות שתי גישות עקריות לגבי שחיקה (ראה : סקירת ספרות) פרוידנברגר מסביר את השחיקה במונחים אישיותיים לעומתו פינס, ארונסון, מסלאך וג'קסון מסבירים את השחיקה במונחים סביבתיים. לדעתם עלינו לחפש את התנאים הלוחצים במקום לחפש תכונות אישיות.

מימצאי מחקר זה מאששים את הגישה השניה. נראה כי גורם השחיקה הדומיננטי בקרב ספרנים הינו הסטטוס הנמוך של המקצוע, שהוא גורם הקשור לסביבת עבודה ותנאי עבודה שלא קשורים לתכונות אישיות של ספרנים, אלא לתנאים סביבתיים הניתנים לשינוי ולשפור, אם מודעים להם.
דרגות גבוהות של שחיקה וחוסר שביעות רצון בלטו בסעיף המתייחס ל"אני וסביבת עבודתי", שהכיל שאלות המתייחסות לסטטוס המקצועי, לתנאי עבודה ומוטיבציה.
מן השאלונים ומן הראיונות האישיים משתמע בבירור כי הסטטוס המקצועי הנמוך מציק לספרנים רבים. הדבר מתבטא בהיבטים הבאים :

1. קיים פער גדול בין רמת ההשכלה הגבוהה הנדרשת מספרן לצורך תפקידו לבין התגמול הכספי הנמוך הניתן לו ע"י המעביד.
2. קיימת בורות לא מעטה בקרב הציבור הרחב בהבנת המקצוע ומורכבותו, דבר הגורם לתחושה של חוסר הבנה והערכה בקרב הספרנים.
3. בחלק מן הספריות קיימים תנאי עבודה קשים, ריהוט מיושן, צפיפות, תקרה אפורה, שטיחים מרופטים, חוסר אוורור וחמצון, מיזוג ישן וכד'. תנאים אלו משפיעים לרעה על המוטיבציה של הספרנים ומדגישים את הפער בין המקצוע, הגדוש בשינויים טכנולוגיים

מהירים לעומת "תפאורה" השייכת לעידן אחר, ישן יותר.
ניכרו הבדלים בין ספריות "מושקעות" בהם הציוד והאיבזור היו מודרניים לבין אחרות.
ההשלכה של "תפאורה מודרנית" על הספרנים ותיפקודם ניכרת בשאלונים ובראיונות :
הספרנים היו גאים במקצועם, בעלי מוטיבציה גבוהה יותר ללמוד ולהשתלם במקצועם.
לעומת זאת, בספריות "לא מושקעות", הספרנים הרגישו שחוקים, לא "מושקעים",
"מוזנחים" אף כי בחרו את המקצוע מתוך אהבתם לספרים.
בעקבות הממצאים מוצעות כמה המלצות וכן שאלות נוספות הראויות למחקר נוסף.

מספר מערכת :
(426845)

מספר מיון :
E027.7 שטר.שח